

GRÆNSEARBEJDE

– Opsøgende gadeplansarbejde blandt unge hjemløse

Forfatter

Thomas Heegaard Christensen,
Adjunkt, pædagoguddannelsen
UCN

Introduktion

Nærværende artikel tager afsæt i en undersøgelse af det opsøgende gadeplansarbejde blandt unge hjemløse i Aalborg. Undersøgelsen er motiveret af de senere års markante stigning i gruppen af unge hjemløse. Et af arbejdsfelterne, i den sociale indsats overfor denne gruppe unge, er opsøgende gadeplansarbejde. Artiklen sætter fokus på karakteren af det opsøgende arbejde og bidrager til perspektiver på et arbejdsfelt der ofte er defineret som "det vilde sociale arbejde". Tematisk belyses gadeplansmedarbejderens praksis som grænsearbejde, bl.a. med teoretisk inspiration fra den amerikanske sociolog Michael Rowes perspektiver på 'boundary encounters' (Rowe, 1999) i gadeplansarbejde. Undersøgelsen illustrer medarbejdernes perspektiver på positionering, strategier og aktiviteter i dette grænsearbejde.

I de senere år har flere af landets

største byer oplevet en stigning i antallet af unge hjemløse. Ifølge Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (Benjaminsen, 2017) er antallet af hjemløse unge mellem 18-24 år fordoblet i perioden 2009-2017. I 2017 er der på landsplan registreret 1.278 hjemløse i denne aldersgruppe (ibid.). I Aalborg Kommune ses en tilsvarende stigning, med 98 hjemløse unge mellem 18-30 år i 2015 (Ydesen, 2015). Den ustabile boligsituation er sjældent det eneste problem, de unge står over for. Forskning indikerer, at unges hjemløsesituation i overvejende grad er karakteriseret ved komplekse og sammenfaldende problemstillinger såsom psykisk sårbarhed, misbrug, et svagt socialt netværk, kriminalitet og økonomiske problemer. Samtidig viser undersøgelser, at unge hjemløse ikke opsøger hjælp og kun i begrænset omfang benytter sig af de traditionelle tilbud inden for hjemløseområdet såsom herberger og natvarmestuer (Benjaminsen, 2017).

I Aalborg Kommune er opsøgende gadeplansarbejde en af de sociale indsatser, der retter sig mod denne gruppe af unge. Gadeplansarbejdet er overordnet karakteriseret ved

en kontakt- og ressourceformidlende social aktivitet, der foregår på gadeplan. Målet med den sociale indsats er at igangsætte sociale forandringsprocesser for de unge. Arbejdet er samtidig en brobyggernde aktivitet, der skal give de unge en let tilgængelig forbindelse til anden social service.

Gadeplansarbejderens praksis er dog i høj grad påvirket af, at mødet med de unge ofte finder sted i de unges nærmiljø og i sammenhænge, medarbejderen ikke kontrollerer eller organiserer. At etablere kontakt til den udsatte unge og hjælpe til en positiv ændring af dennes situation er samtidig udfordret af de ofte komplekse problemer, den unge står i. De unge har ofte vanskeligt ved at indgå i forpligtende relationer og samarbejde, hvorfor gadeplansarbejderne skal håndtere en betydelig del af uforudsigelighed i deres arbejde med denne målgruppe.

Nærværende artikel tager afsæt i resultaterne af et forskningsprojekt, der havde til hensigt at undersøge gadeplansarbejderes praksis i de opsøgende, kontaktskabende og forebyggende indsatser i forhold til unge, der oplever hjemløshed eller

HIMMERLANDS TYR
TRIVSELSTEGNET
MED DEN SOM VARTEGN
VANDREDE VAADESTEDTE
JYDSKE OUBØNDER
UD FRA DERES ODEL
ROMS ULVINDE
UDREV TYRENS INDVØLDE

er i risiko herfor. Undersøgelsens tematiske fokus var grænsemødet mellem den unge og gadeplansarbejderen. Undersøgelsen afgrænsede sig til at udforske de strategier og positioner, gadeplansarbejderen måtte indtage for at etablere kontakt, skabe tillid og initiere forandringsprocesser hos målgruppen.

Undersøgelse af det opsøgende gadeplansarbejde

Artiklen tager, som nævnt, afsæt i en undersøgelse af gadeplansarbejdet i Aalborg Kommune – med særligt fokus på de 17-24-årige hjemløse. Undersøgelsen bestod af en række semistrukturerede interviews med socialarbejdere, der har denne målgruppe som primært arbejdsfelt. Gadeplansarbejderne i undersøgelsen repræsenterer forskellige uddannelsesmæssige baggrunde: socialrådgiver, pædagog samt social- og sundhedsassistent. Informanterne repræsenterer tre enheder af opsøgende medarbejdere, der har forskellige opgaver relateret til gadeplansarbejdet. Det gennemgående for alle medarbejdere er, at de også har andre målgrupper end de unge hjemløse. For den ene medarbejderenhed er det primært udsatte voksne +18 år som målgruppe i Aalborg centrum, og for den anden enhed de 12-25-årige, dækkende to geografiske områder, midtbyen og Aalborg Nord. I artiklen benævnes alle involverede som gadeplansarbejdere, uden henvisning til medarbejdernes tilknytning til en bestemt arbejdsenhed ud fra hensyn til informanternes anonymitet.

Gadeplansarbejde: En indkredsning

Gadeplansarbejde må betegnes som et paraplybegreb, der rammesætter en lang række aktiviteter uden for faste institutionelle rammer. Opsøgende gadeplansarbejdere har i nyere tid været velfærds-samfundets udsendte – sendt til grænsen af det etablerede

samfund for at løse forskellige sociale problemer, der præger forskellige udsatte og udstødte grupper, heriblandt hjemløse. Gadeplansarbejde er dog historisk set ikke et nyt fænomen. Denne form for socialt arbejde har i en dansk kontekst historiske rødder tilbage til 70'erne og 80'erne, bl.a. i forbindelse med opsøgende arbejde i ungdomsklubregi og SSP-samarbejde (Hansen, 2014). På trods af den lange tradition med gadeplansarbejde inden for dette sociale område eksisterer der generelt konsensus i forskningslitteraturen om manglende metodologiske diskussioner omkring gadeplansarbejdet, ligesom mængden af litteratur på dette felt er begrænset (Connolly, & Joly, 2012). Nærværende projekt har haft det sigte at belyse nogle væsentlige aspekter af gadeplansarbejdernes praksis og dermed bidrage med viden om og indsigt i denne særlige dimension af det sociale arbejde.

Med inspiration fra skandinavisk forskning (Henningsen, 2010; Anderson, 2013) har projektet taget afsæt i nedenstående indkredsning af det opsøgende gadeplansarbejde, hvilket har dannet en analytisk ramme med udgangspunkt i centrale faser/opgaver i det sociale arbejde: Opsøgende gadeplansarbejde er en kontakt- og ressourciformidlende social aktivitet, udført i omgivelser og situationer, som den opsøgende gadeplansarbejder ikke kontrollerer eller organiserer. Det opsøgende er rettet mod unge og grupper af unge, som ofte er svært tilgængelige. De sociale aktiviteter skal initiere sociale forandringsprocesser for de unge. Arbejdet skal samtidig være en brobyggende aktivitet, der letter de unges forbindelse til anden social service.

Hvor gadeplansarbejdet i høj grad involverer en række forskellige samarbejdspartnere, der har indflydelse på de forskellige aspekter af det opsøgende og brobyggende arbejde, har denne

undersøgelse haft særligt fokus på det konkrete og fysiske møde mellem den unge og gadeplansarbejderen.

Grænsemøder – det fysiske og symbolske landskab

Forskningsprojektet har taget afsæt i den forståelse, at gadeplansarbejdet finder sted i og over grænser, og omdrejningspunktet for analysen er (grænse)-mødet mellem gadeplansarbejderne og de unge hjemløse. Dette møde har både en symbolsk og praktisk karakter, men disse to aspekter skal betragtes som tæt sammenvævede. Den amerikanske sociolog Michael Rowes studier af "boundary encounters" (1999) i gadeplansarbejdernes møde med hjemløse i deres miljø har udgjort inspirationskilden til projektets overordnede tematik. Grænsemøder skal her ses som et udtryk for en markering af positioner ved en grænse, hvor der er en grænse, der krydses. Rowes forståelse af begrebet grænse skal forstås såvel som en fysisk grænse mellem mennesker som en social og psykologisk grænse, der er frembragt af erfaring og opfattelser af de personer, der mødes i sociale sammenhænge. Grænsemøder mellem gadeplansarbejderen og den unge, kan i Rowes optik, ses som et netværk af fysiske og symbolske grænser, der adskiller de to parter. Trådene i disse netværk skal ifølge Rowe betragtes ud fra to perspektiver (Rowe, 1999). Det ene perspektiv er nettet, hvori karakteren af udsathed ses hos den unge, hvor eksempelvis familiære og sociale forhold samt misbrugsproblematikker og økonomi gør sig gældende. Det andet er gadeplansarbejderens netværk, der strækker sig over dennes kulturelle og professionelle associationer, de kompetencer og ressourcer, de bringer ind i deres arbejde. Desuden er der institutionelle krav, der rammesætter den hjælp, de skal/kan give og til hvem (Rowe, 1999, s. 4).

Den waliske sociolog Tom Hall skriver, at grænsekrydsende aktiviteter ikke kun handler om udveksling af en social service eller en konkret 'vare', som gadeplansarbejderne leverer, til den unge, men i høj grad også handler om tilhørsforhold og identitet, når der sker bevægelser fra den ene til den anden side af grænsen (Hall, 2017, s. 23). Et grænseperspektiv i gadeplansarbejde bidrager til at illustrere, at de unge på den ene side af grænsen ikke er passive modtagere af den 'vare', som velfærdssystemets udsendte gadeplansarbejder leverer. Den unge skal her ses som en central aktør i disse grænsemøder og grænsekrydsende aktiviteter. Opsøgende arbejde er derfor en to-vejs-proces, der involverer forskellige bevægelser i status, identitet og tilhørsforhold, hvor gadeplansarbejderens faglige position også er i bevægelse.

At opsøge og skabe kontakt

Gadeplansarbejdet handler i overvejende grad om at opsøge de unge i deres nærmiljø. Medarbejderens kendskab til byens forskellige rum, hvor forskellige grupper og enkeltindivider færdes, er afgørende for at kunne identificere og etablere kontakt. Medarbejderne anvender forskellige strategier til at afsøge, hvor de unge potentielt kan findes. Gadeplansgrupperne arbejder med screening af byen og går bestemte ruter i bylandskabet for herigennem at identificere og skabe kontakt med unge i de forskellige bymiljøer: f.eks. parker, storcentre, fastfoodrestauranter, parkeringshuse eller sociale væresteder.

Det kontaktskabende arbejde er en grundlæggende udfordring i arbejdet, og fremgangsmåder diskuteres ofte medarbejderne imellem. Selve identificeringen af potentielt udsatte unge på gadeplan sker gennem løbende observationer i førnævnte miljøer. Næsten alle gadeplansarbejdere vurderer

at kunne identificere potentielle unge i deres målgruppe på ganske kort tid. Denne identifikationsproces beskrives som værende en særlig fornemmelse for kendetegn i mødet med de unge. En medarbejder fortæller:

"Altså, så er det jo, et eller andet sted er det jo med en fordømmende kasket på og en mavefornemmelse for, ud fra et udseende, opførsel, et eller andet, at man siger "her er måske én, som kunne være interessant." (...) det er jo ikke sådan et skema, man går ind og kigger på, hvor er han henne."

Medarbejdernes identifikation af unge er i høj grad baseret på en erfaring og en intuitiv fortolkning af afvigende adfærd. Rowe beskriver identifikationen af målgruppen som evnen til at aflæse særlige træk: "... there are subtler shades of stigma for the wise to read." (Rowe, 1999, s. 59). Dette stigma opbygges bl.a. i gadeplansmedarbejderens grænsemøder med de unge. Undersøgelsen viser også, at gadeplansarbejderne ikke kun konkret identificerer afvigende interaktionsprocesser. Denne adfærd vurderes også i relation til tid og sted. En medarbejder forklarer:

"Jeg vil sige, at positioner er også vigtige. Altså, hvis man vælger at placere sig øverst oppe i et tårn i en parkeringskælder, så ringer min alarmklokke i hvert fald."

Betegnelsen 'iagttaget inkompetence' hos Rowe er her relevant at fremhæve (Rowe, 1999). De unge, kan ud fra gadeplansarbejdernes perspektiv, udvise inkompetence i de konkrete sammenhænge, de

indgår i, og steder, de opholder sig. Denne kategorisering udspringer sig i grænsemødet mellem de to parter, og opfattelsen af denne stigmatisering og dens opfyldelse i samhandlingerne virker selvforstærkende og giver potentielt stigmaet sin korrekthed. Når de unge accepterer kontakten fra gadeplansarbejderne, kan det ses som udtryk for, at den unge accepterer at kategoriseres som en målgruppe, der påkalder sig medarbejdernes opmærksomhed. Andre gange er det en afvisning fra den unge, der ikke identificerer sig med den position, som den opsøgende medarbejder tilbyder dem. Gadeplansarbejderne skal kunne afkode de signaler, som de unge sender i disse møder i byens rum – og kontinuerligt vælge strategier for at tilgå målgruppen.

Forhandlet tillid

Tillid er centralt i det opsøgende arbejdes tidlige faser, men kan ses som en kontinuerlig proces og en grundlæggende udfordring i det relationelle arbejde. Med inspiration fra Perrys studier af (mis)tillid i udgående SSP- arbejde (Perry, 2015) kan tillid ses som en social proces med konstante forestillinger om pålideligheden af den andens handlinger. Dette tager afsæt i vurderingen af denne persons (gadeplansarbejderens) omdømme og evaluering af de aktuelle forhold og en tro på denne persons moral og ærlighed (2015, s. 166,167). Det samme gælder mistillid, blot med omvendt fortegn. I denne forståelse af tillid/mistillid er det afgørende at tage hensyn til nutid, fortid og fremtid i mødet med de unge på gaden.

Gadeplansarbejderne i undersøgelsen oplever forskellige situationer, hvor de unge ytrer mistillid til det kommunale system og deres repræsentanter. Dette udfordrer etableringen af kontakten til de unge. To medarbejdere forklarer netop denne problematik i forhold til det kontaktskabende arbejde:

”Vi har sådan et visitkort, vi deler ud og en gang imellem – så er der nogle af dem, der bare river det i stykker. Og siger ’fuck kommunen’ (...) Og det kan være de første ti gange, så bliver man ignoreret eller en fuck-finger eller et eller andet.”

(Gadeplansarbejder)

”Kan du holde mig ud? Stikker du halen mellem benene som de andre? Det skal vi være forberedt på. Vi skal se noget afstumpethed, en gang imellem. (...) men er du vedholdende og byder dig til over for den unge og tager kontakt til den unge, selvom den unge afskriver dig, så oplever vi i hvert fald heroppe, at så er det, som om så tror de på det.” (Gadeplansarbejder)

Denne adfærd forklares af medarbejderne som et udtryk for de unges tidligere erfaringer med dårlige oplevelser med det offentlige system og en mistillid til, at de professionelle vil dem det gode. Disse grænsemøder mellem gadeplansarbejder og den unge illustrerer en forhandling af positioner på hver side af grænsen. Skal gadeplansarbejderne have mulighed for at etablere og vedligeholde kontakt med den unge, implicerer dette bevægelser på begge sider. Den norske forsker i gadeplansarbejde Erik Henningsen bruger udtrykket en særlig fornemmelse for spillet (2010, s. 5), hvor det opsøgende arbejde kræver sensitive, interaktionelle færdigheder og en diskret forhandling af præmissen for interaktion.

Strategier og tilgange diskuteres løbende mellem undersøgelsens medarbejdere for at finde nye måder at opnå kontakt til de unge, der ikke umiddelbart er interesseret i kontakt.

Gadeplansarbejderne beskriver, at det opsøgende arbejde kræver en betydelig vedholdenhed; at blive afvist flere gange og stadig udvise, at man vil den unge – på trods af at miljøet og situationerne – vanskeliggør dette. Det sidste citat eksemplificerer en generel betragtning om det kontaktskabende arbejde. – At tålmodighed på længere sigt kan bidrage til ændrede perspektiver hos de unge, hvorved et tillidsfuldt forhold gradvist kan opbygges. Desuden beskrives en særlig moralsk forpligtelse, at gadeplansarbejderne bør kunne modstå konfliktsøgende og afvisende adfærd hos målgruppen og en insisteren på at etablere kontakt.

Den rituelle kontakt

Ved kontakten til nye unge i søgelyset hos gadeplansmedarbejderne distribueres visitkort, kontaktoplysninger eller links til gadeplansgruppens Facebookside. Hos unge, hvor kontakten er etableret, arrangerer enkelte gadeplansgrupper aktiviteter for grupper af unge, mens andre udleverer kanyler i misbrugsmiljøet. Strategierne for disse handlinger er i udgangspunktet, at de unge kan få let og uforpligtende adgang til medarbejderne i situationer, hvor de unge er parate til kontakt. Den grundlæggende tilgang til arbejdet er, at de unge selv skal tage kontakt ved disse grænseaktiviteter i byens forskellige lokationer.

Sociologen Robin Smith bruger begrebet adgangsritualer (Smith, 2011, s. 367), der kan illustrere bevægelser på at etablere kontakt. Gadeplansarbejdernes tilgang til mødet med de unge kan i denne optik betragtes som en række af adgangsritualer, der tager afsæt i en simpel åbningsceremoni (Smith,

2011, s. 368), hvor de unge hilses på. I nogle situationer beskriver medarbejderne, at kontakten stopper her. Andre gange er kontakten sekventielt opbygget, med flere kontaktsituationer, der danner basis for et videre arbejde med den unge. Et eksempel på et adgangsritual beskrives af en medarbejder således: ”Fordi de kommer jo ind og får de her kanyler, og så har man en anledning til lige at tage en snak om ”jamen, hvordan går det ellers?” og ”hvad er situationen lige nu?”. (Gadeplansarbejder)

Medarbejdernes udlevering af varer, som f.eks. kanyler, kan med Smiths betegnelse kaldes ”a tool of the trade” (Smith, 2011, s. 369). Disse handlinger kan betragtes som rituelle og symbolske tilbud af varer, der ikke er ”gratis”. De udgør derimod en måde, hvorpå der kan etableres kontakt og mulig information omkring den unges situation – og i dette konkrete tilfælde arbejde med principper omkring skadesreduktion i misbrugsmiljøet ved kanyleudlevering.

En anden gadeplansgruppe arrangerer aktiviteter som grillaften eller basketballkamp på havnen, hvilket udgør en anden type udveksling af varer for de yngste målgrupper i gadeplansarbejdet. I forbindelse med disse aktiviteter oplever medarbejderne ofte, at de unge – i forbindelse med eller efter disse aktiviteter – henvender sig og efterspørger en samtale på tomandshånd. Her åbnes op for små og store problemer i de unges livssituation. Smith pointerer følgende om karakteren af denne typer møder: ”For the conduct of an exchange, for the deal to be closed, there is the requirement of a ritual in which both the performance and a shared definition of the exchange must be accomplished.” (Smith, 2011, s. 369). I denne optik kan disse udvekslinger af varer betragtes som rituelle handlinger, hvori der eksisterer en gensidig forståelse af situationen, hvor den unge skal kunne

aflæse tegn eller åbninger fra gadeplansarbejdernes side til en videre kontakt. Det centrale er her, at medarbejderne kan arrangere mulige åbninger, der er afstemt efter den konkrete situation med den pågældende unge.

Gadeplansarbejderne beskriver det som en særlig udfordring at forvalte og afslutte disse møder med den fornødne kontakt og etablering af fremtidig dialog. Smith betegner dette centrale forhold som "closing encounters" (Smith, 2011, s. 374); en særlig gestus, der symboliserer, at aktiviteten og kontakten er bragt til ende. Succesen for disse closing encounters handler i overvejende grad om at etablere fremtidig hjælp og mere formelle, planlagte møder. Disse møder er dog i høj grad præget af usikkerhed og udfordringer i forhold til at initiere forandringsprocesser hos de unge.

Initiering af sociale forandringsprocesser

Identifikation og kontaktskabende virksomhed i det opsøgende arbejde er en central opgave, men ikke et endemål i sig selv. Dette er kun første skridt i retning af mulige forandringsprocesser, rettet mod at forbedre målgruppens sociale vilkår og livsbetingelser. En væsentlig betragtning på denne del af arbejdet er ifølge Andersson (2013, s. 177), at forbindelsen mellem det opsøgende arbejde og menneskers forandringsprocesser skal forstås på et indledende niveau. Det vil sige, at gadeplansarbejderen skal skabe forudsætningerne for en proces med social forandring. Nedenfor gives eksempler på arbejdet med disse processer og de udfordringer, medarbejderne møder, samt de strategier, de anvender i arbejdet.

I undersøgelsen fremhæver flere informanter, at en uformel og uforpligtende tilgang til de unge, er en velegnet strategi i forsøget på at etablere en relation til målgruppen.

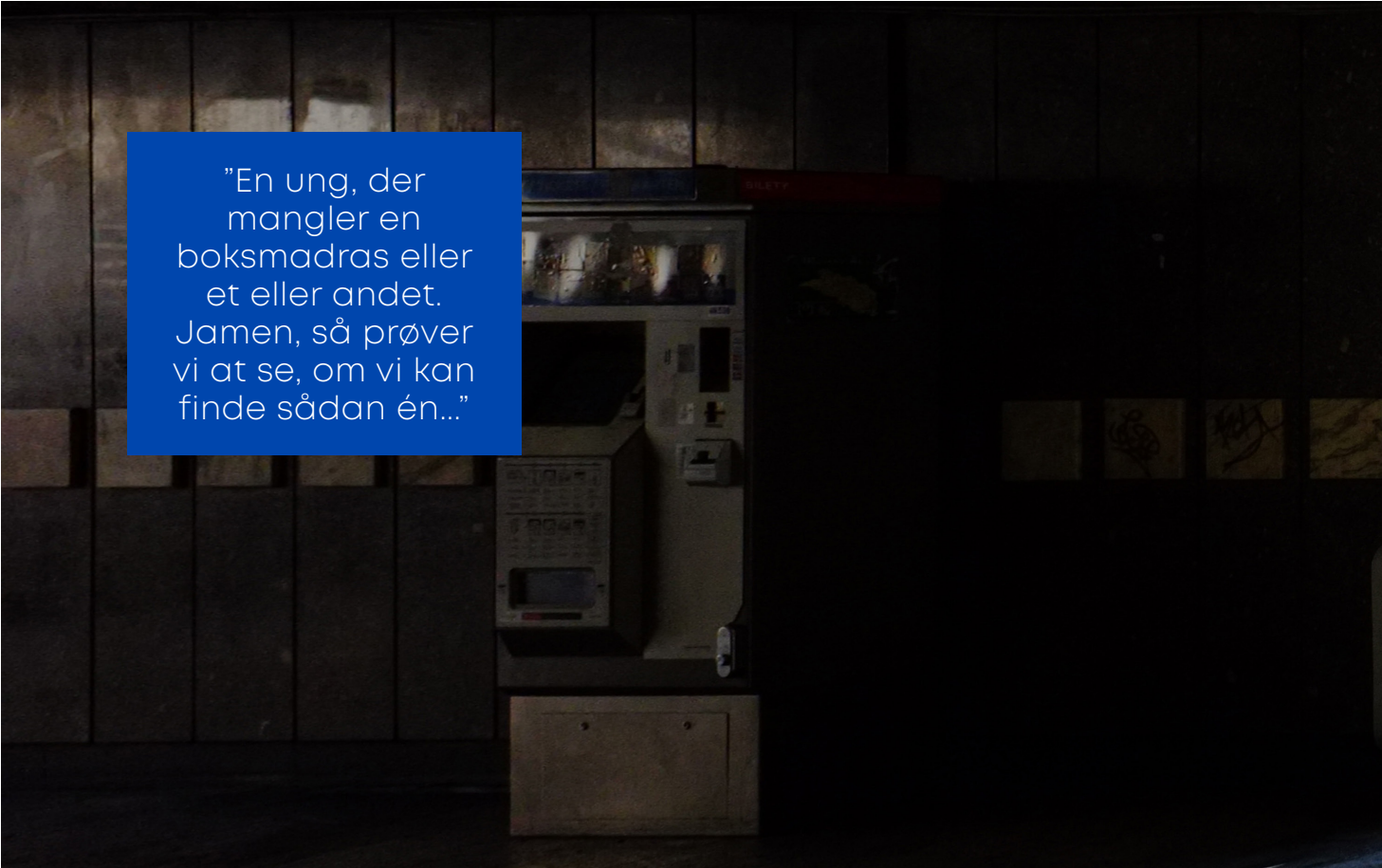
Foto: Colourbox.dk

At være let tilgængelig handler om at nedtone den professionelle rolle i kontakten med de unge. En medarbejder beskriver, hvorledes denne kontaktform danner grundlag for det videre relationelle arbejde: "... det er jo dér, at det bærer frugt, at vi er synlige til dagligt, øh, og hilser på... smalltalker måske 90 % af vores tid". Andre gadeplansarbejdere beskriver kontakten som uforpligtende og fleksibel. Disse kontakt- og samværsformer vurderes af medarbejderne som frugtbare, når den uformelle kontakt danner grundlag for senere samtaler og forandringer

i den unges situation.

Henningens anvender betegnelsen romantisk etik, der i denne sammenhæng kan illustrere den måde, hvorpå gadeplansarbejderne interagerer og positionerer sig i forhold til de unge. Henningsens romantisk etik dækker over en særlig måde at forholde sig til mødet med en given målgruppe, hvor et uformelt og moralsk engagement betones som det afgørende element i den erhvervs-mæssige rolle (Henningens, 2010).

Gadeplansarbejderne i undersøgelsen betoner ikke kun de

”En ung, der mangler en boksmadrás eller et eller andet. Jamen, så prøver vi at se, om vi kan finde sådan én...”

uformelle interaktionsfærdigheder som et grundlæggende praksiselement; de kan ligefrem betragtes som en dyd, der efterstræbes. Nærværende undersøgelse giver ikke et entydigt billede, i forhold til i hvilke situationer dette gør sig særligt gældende. Tilgangen er dog især fremtrædende ved kontakten til de yngre grupper af unge.

En anden dimension af den romantiske etik er, at der lægges vægt på, at medarbejderen er moralsk forpligtet til at være på 'den unges side' (Henningesen, 2010). Gadeplansarbejderne er meget opmærksomme på, at de unge tilbydes uforpligtende og fleksible tilbud om hjælp. Det er essentielt, at de unge oplever, at gadeplansarbejderne er der for de unges skyld, og ikke repræsenterer en offentlig myndighed, hvor der følger forpligtelser med hjælpen. Gadeplansgrupperne beskriver, at let adgang til hjælp og støtte er en afgørende

forudsætning for at bibeholde og udvikle kontakten. En medarbejder fortæller, hvorfor de unge anvender netop deres tilbud:

”... jeg tror dét, at vi handler hurtigt, at vi rimelig hurtigt følger op på de aftaler, vi laver med de unge ... og så, jamen, så tror jeg faktisk dét der med, at vi ikke er underlagt en masse restriktioner.”
(Gadeplansarbejder)

Rowe skriver i sin bog om den særlige udfordring i det professionelle virke, at gadeplansarbejderne implicit animeres til at fralægge sig en professionel attitude og institutionelle strukturer i mødet med de unge: ”Work at the boundaries calls for surrendering some of the institutional powers ...” (Rowe, 1999, s. 90). Medarbejderne skal jf. Rowe – i hvert fald i de tidlige faser af kontakten – arbejde fleksibelt og med såkaldt gadgetid frem for institutionel tid. Det nytter f.eks. ikke at arbejde i morgentimerne, hvor de

unge typisk sover. For det andet oplever gadeplansarbejderne, at de må performe eller udvise en særlig attitude, der videst muligt fastholder kontakten, hvilket ofte fordrer en mere uformel tilgang til de unge.

For at imødekomme de unges ønsker om kontakt og tilpasse sig de unges kontaktmønstre er en meget fleksibel ramme afgørende ifølge medarbejderne. Som det fremgår i citatet, oplever medarbejderne meget få restriktioner og formelle rammer i deres arbejde. Samtidig beskrives dette som afgørende for at løse de opgaver, de står over for i mødet med de unge.

Motivationen hos de unge opleves som afgørende og giver drivkraft til at ændre de unges situation. Særligt hjælp til økonomi og uddannelse ses som væsentlige støtteaktiviteter, hvor de unge er modtagelige for hjælp og opsøger

Foto: Colourbox.dk

denne. Grundlæggende oplever gadeplansgrupperne, at de unge mangler kendskab til og færdigheder til eksempelvis e-Boks og NemID. Andre gange handler det om ledsagelse til sagsbehandler eller UU-vejleder. Disse støtteaktiviteter kan bidrage til at stabilisere de unges livssituation. I de praktiske og ledsagende funktioner ligger også et pædagogisk potentiale for forandring. En medarbejder fortæller:

”En ung, der mangler en boksmappe eller et eller andet. Jamen, så prøver vi at se, om vi kan finde sådan én (...) Og vi har en trailer, så kan vi få den afleveret til dem. Så det dér med, måske ikke nødvendigvis at have fokus på misbruget, selvom vi godt kan se det, øh, er det største problem lige nu, jamen altså, så ... så kan vi ordne nogle småting hen ad vejen for dem... og så kan vi jo sideløbende dér arbejde motiverende for, at de kunne komme ned

og få en snak nede i misbrugsafsnittet og måske komme i gang med noget behandling.” (Gadeplansarbejder)

Medarbejderens arbejde kan i dette tilfælde ses som et forsøg på en grænsekrydsende aktivitet. Rowe (1999, s. 81) beskriver, som tidligere nævnt, at grænsekrydsende aktiviteter er genstand for forhandling af identitet og en mulig ændret position for den unge. At motivere ved eksempelvis at tage en snak i misbrugsafsnittet skal derfor ikke bare ses som en mulig hjælp med et misbrug, men som en ændring af position og identitet. Den unge skal indgå i et formaliseret tilbud, og den unge skal forholde sig aktivt til personlige udfordringer.

Medarbejderne beskriver dette arbejde som en vanskelig balancegang mellem positionen at være imødekommende og hjælpsom og samtidig skabe forstyrrelser og skubbe på, så de unge ændrer

deres sociale situation. Som Rowe skriver: ”Workers must live with the contradictions of their friendly yet manipulative approach.” (1999, s. 80). De grundlæggende forhold, der skal være til stede, hvis disse grænsekrydsende aktiviteter skal bære frugt, er det relationelle forhold, at de unge har en oplevelse af et frit tilgængeligt tilbud, og at hjælpen er på de unges præmisser. Endvidere skal de unge være parate til at ville ændre deres situation og motivere sig til forandring. Er dette fundament til stede, er der basis for, at medarbejderne kan hjælpe de unge i overgangen til andre sociale tilbud.

Den vanskelige overgang

De opsøgende gadeplansarbejdere har en central funktion i at skabe forbindelse til andre sociale instanser, der kan bidrage til at afhjælpe den unges usikre boligsituation. Her beskriver medarbejderne, at en stor

del af arbejdet i de længere forløb handler om at motivere og støtte de unge til mere stabile boligforhold – og undgå kortsigtede strategier som f.eks. sofa-surfing hos personer i deres sociale netværk. Ovenstående er eksempler på dette.

Men medarbejderne skal også håndtere akutte og kritiske boligsituationer, hvor unge ikke har en seng at sove i den kommende nat. En medarbejder beskriver, hvorfor disse akutte situationer kan opstå:

”...de når så langt ud, før de faktisk selv beder om hjælp, det er derude, når de ikke har et sted at sove, og de ikke kan få det løst mere blandt kammerater, eller sådan noget (...) men før de er klar, de er faktisk så langt ude, at de ikke har andre muligheder.” (Gadeplansarbejder)

Ofte står gadeplansarbejderne med unge, der af forskellige årsager er blevet smidt ud, gået hjemme fra forældrene eller på anden vis har opbrugt muligheder for overnatning i deres sociale netværk. Det er, som citatet ovenfor indikerer, for nogle unge ofte en sidste udvej at opsøge gadeplansgrupperne.

Brobygningsarbejdet består her i at skabe forbindelse til midlertidige opholdssteder eller andre, alternative løsninger, der bidrager til at få opfyldt basale behov, såsom en seng at sove i og en midlertidig stabil situation. Medarbejderne oplever ofte begrænsninger i de tilbud, der gives til unge i akut risiko for hjemløshed. Ofte må medarbejderne henvise til opholdssteder, hvor målgruppen har meget svære problemstillinger, og botilbud med meget belastede miljøer. I perioder findes der ingen sengepladser i byen, hvorfor de unge i disse situationer skal henvende sig til andre opholdssteder i nærliggende byer med sengeplads. Nogle unge vælger at afvise tilbud om sengeplads på de meget belastede opholdssteder i byen og vælger i stedet at sove i opgange eller andre steder.

En specifik service kan medføre et stigma, som kontakten kommer til

”Den viden, de har om de ting, som foregår på de der omsorgshjem, med stærkt misbrug, og [opholdssted] har i forhold til alkohol, slagsmål, misbrugere, dybt kriminelle og traumatiserede, og nogle af dem kan jo ikke rumme det, fordi de selv er så fyldt af det. Det har måske også været hele deres opvækst, ikke, altså ...Jeg sover hellere i opgangen”.

(Gadeplansarbejder)

at repræsentere (Rowe, 1999; McLoughlin, 2013), hvilket påvirker muligheden for det videre arbejde. Gadeplansarbejderne oplever, at de unge ikke vil identificere sig med hjemløsesituationen, og at en akut sengeplads i de 'voksnes' hjemløse- og misbrugsmiljøer skaber utryghed og en modstand mod at skulle associeres med denne gruppe borgere. Gadeplansarbejderne skal vurdere, om den unge er i en situation, hvor vedkommende kan håndtere at være i dette miljø, og hvor meget de skal presse på for at få den unge overtalt til det konkrete tilbud – med risiko for, at den unge trækker sig fra kontakten.

I de situationer, hvor de unge enten fravælger en sengeplads, eller ikke kan få tildelt en, må medarbejderne ”tænke ud af boksen”, som en informant formulerede det. Grundet medarbejdernes vurdering af de begrænsede muligheder tilpasset unge søges alternative løsninger. Disse alternative løsninger udspringer af medarbejdernes oplevelser af unge, der falder imellem de institutionelle hjælpesystemer og havner uden for relevante sociale tilbud. I konfrontationen med disse ofte barske realiteter – at skulle efterlade en ung på gaden – trækker medarbejderne ofte på kreative og ekstraordinære løsninger, der i nogle sammenhænge vil være i gråzonen for, hvad der organisatorisk er anerkendt. At de unge eksempelvis bliver tilbudt at sove nogle timer på

kontoret, får serveret mad af medarbejderne, eller at medarbejderne anvender egen bil til at køre de unge udenbys, udgør eksempler på sådanne aktiviteter.

Andersson skriver, at balancen i gadeplansarbejdet – mellem det personlige engagement over for den professionelle rationelle vurdering – er vanskelig i praksis (Andersson, 2013). I denne undersøgelse kan der spores en tendens til, at gadeplansarbejderne lader sig guide af personlige, moralske overbevisninger og valg. Hvorledes denne balance håndteres i nærværende undersøgelse, er dog vanskelig at vurdere. Men det afgørende i medarbejdernes engagement, og evnen til at improvisere i disse vanskelige situationer, skal ikke kun fortolkes ud fra personlige værdier, som medarbejderne bringer med i arbejdet. Tilgangen til gadeplansarbejdet kan også betragtes som et udtryk for en kvalitet, der udspringer af de særlige arbejdsbetingelser. Hermed bliver dette også en central del af det opsøgende arbejdets særlige karakter og metodologi.

Opsamlende bemærkninger og betragtninger

Ambitionen med denne artikel har været at belyse aspekter af et arbejdsfelt og en tilgang til socialt arbejde, der adskiller sig betydeligt fra andre former for socialt arbejde. Artiklen har præsenteret et udvalg af centrale arbejdsfelter i det opsøgende gadeplansarbejde og

betonet udvalgte udfordringer, strategier og roller i arbejdet med unge hjemløse.

At arbejde med udsatte unge med meget komplekse problemer, som gadeplansmedarbejderne møder i deres hverdag, kræver en særlig sensitiv tilgang til dette arbejde. De kontingente vilkår, der kendetegner gadeplansarbejderne arbejde, betyder, at medarbejderne konstant skal overveje, om deres tilgang til den unges situation og position i dette grænsemøde er den rette. Grænsemøderne kan være flygtige og har vist, at opsøgende og kontaktskabende virksomhed til denne målgruppe i høj grad afhænger af interaktionsstrategier, der fordrer en tillidsskabende, fleksibel – og måske også uformel tilgang. Undersøgelsen indikerer, at dette har vist sig at udgøre en grundlæggende præmis for relationsarbejdet med de unge.

Initiering af forandringsprocesser hos målgruppen har vist, at der er behov for bevægelser på begge sider i grænsemødet med de unge – og i særdeleshed i de grænsekrydsende aktiviteter. At tilpasse sig de unges livssituation og tilpasse støtten til de unges behov er indlysende centralt. Det betyder dog, at gadeplansarbejderne må justere på det organisatoriske

arrangement, såfremt dette kan imødekommes. Den forandringsproces, der søges skabt hos den unge, er baseret på opbygning af et relationelt forhold og er situationelt funderet. Det væsentlige er her, at indsatsen betragtes som et indledende arbejde, der har som mål at forandre den unges situation på længere sigt.

Ifølge Henningsen (2010) er udfordringen ved relationelle og situerede strategier, at disse vanskeliggør en professionel og metodologisk udvikling. Udfordringen kan bestå i en overbetoning af gadeplansarbejdernes partikulære arbejds erfaringer, hvilket vanskeligt kan danne grundlag for en kollektiv professionsforståelse af de anvendte arbejdstilgange, da denne praktiske viden bliver fragmenteret og situationsbestemt. Det er derfor centralt at diskutere, hvordan de metodiske aspekter af gadeplansarbejdet betones.

Bergmark & Lundström (2007) beskriver, at metodisk socialt arbejde skal være intentionelt, instrumentelt og systematisk. Denne metodeforståelse implicerer, at det praktiske gadeplansarbejde skal have et mål eller en intention med arbejdet. Endvidere beror det på overvejelser om, hvilke redskaber eller midler der skal anvendes for at

nå dette mål. Og sluttelig skal arbejdet udføres på en systematisk måde og i et vist omfang være reproducerbart. Nærværende undersøgelse viser, at gadeplansarbejderne især har fokus på de to første perspektiver i deres praksis. Systematikken og reproducerbarheden er i mindre grad fremtrædende.

At arbejde metodisk i gadeplansarbejdet er udfordrende, da medarbejderne må arbejde ud fra en ufuldstændig viden, grundet arbejdets komplekse karakter. De problemer, som gadeplansarbejderen konfronteres med i sit daglige arbejde, fordrer således metoder af dynamisk karakter. Det implicerer, at der i praksis skal kunne rummes en vis fleksibilitet og indimellem kreativ kontekstsensitiv tilgang. Gadeplansarbejderne må nødvendigvis også trække på egne og andres erfaringer, i forhold til om en given tilgang er velegnet. En metodisk tilgang til gadeplansarbejdet kalder på en kritisk diskussion og refleksion over dens anvendelse. Gadeplansarbejderne skal derfor udvise dømmekraft i udvælgelsen, udviklingen og oversættelsen af metoderne til deres konkrete praksis. ●

Litteraturliste

- Andersson, B. (2013). Finding ways to the hard to reach - considerations on the content and concept of outreach work. *European Journal of Social Work*, 16(2), pp. 171-186.
- Benjaminsen, L. (2017). Hjemløshed i Danmark 2017. National kortlægning. København: VIVE.
- Bergmark, Å., & Lundström, T. (2007). *Metoder i socialt arbejde – Hvad er det? I: A. Meeuwisse, S. Sunesson, & H. Swärd, Socialt arbejde – en grundbog* (2 ed., pp. 155-173). København: Hans Reitzel.
- Connolly, J. A., & Joly, L. E. (2012). Outreach with street-involved youth: A quantitative and qualitative review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 32, pp. 524-534.
- Hall, T. (2017). Citizenship on the Edge: Homeless Outreach and the City. In H. Warring, & K. Fahnøe, *Lived Citizenship on the Edge of Society: Rights, Intimate Life and Spatiality* (pp. 23-44). Palgrave Macmillan.
- Hansen, C. S. (2014). Ungdomsklubbernes og gadeplansarbejdets historie og aktualitet. I: G. S. Johannesen, & M. Petersen, *Unge livsvilkår - Muligheder, risici og professionelle udfordringer* (pp. 48-66). København: Akademisk Forlag.
- Henningsen, E. (2010). The Romantic Ethic in Outreach Work. Retrieved from Sociétés et jeunesses en difficulté [En ligne], Numéro hors série: <http://sejed.revues.org/>
- McLoughlin, P. J. (2013). Couch surfing on the margins: the reliance on temporary living arrangements as a form of homelessness amongst school-aged home leavers. *Journal of Youth Studies*, 4(16).
- Perry, K. A. (2015). "SuperstikkerPatruljen" – tillid og mistillid som udtryk for kulturel indramning. I: H. Kjærgaard, *Social og Specialpædagogik* (pp. 163-183). København: Akademisk.
- Rowe, M. (1999). *Crossing the border: encounters between homeless people and outreach workers*. London: University of California Press.
- Smith, R. J. (2011). Goffman's Interaction Order at the Margins: Stigma, Role, and Normalization in the Outreach Encounter. *Symbolic Interaction*, 3, pp. 357-376.
- Ydesen, J. (2015). Kortlægning af unge hjemløse i Aalborg Kommune – i alderen 17 til 30 år. Aalborg: Aalborg kommune, Gadeteamet, Center for Voksne.